

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden pénteken egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 4 frt, félévre 2 frttal fizethetnek elő, negyedéves előfizetés el nem fogadtatik.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az ERDÉLYI GAZDA KIADÓ-HIVATALÁHOZ (Dr. Hintz György, e. pénztárnokhoz), a lap szellemi részét illető közlemények az ERDÉLYI GAZDA SZERKESZTŐSÉGÉHEZ (Gamauf Vilmos, e. titkárhoz) czimzendők.

A hirdetési díjszabályzatot lásd az utolsó lapon

Szerkesztő bizottság: elnök **Paget János**; **Berde Áron**, **Szabó Samu**, **Szentgyörgyi József**, **Vörös Sándor**, felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos**.

Tartalom: A magvak termelése. Szentkirályi Árpád. — A téli araszló pusztítása. — Mérgező buza. — Nagy libamáj. Kukta. — A talaj mélyítésének előnyei. — Megnyitó beszéd. — Naptárismertetés. — A háromszéki marhavész. — A boronyk tetvessége. — Vidéki gazdasági tudósítás: Baróth. — Piaczi árak. — Hirdetések.

A magvak termelése.

Midőn különböző okok miatt már évek hosszú sora óta általánosan csekély termések sujtják a gazdaembert; midőn ezzel szemben az állami adó évről-évre emelkedik, az életmód igényei mind inkább fokozódnak, kiadásaink minden irányban nőnek: vajjon nem aggályal kérdehetjük-e: mi lesz ennek vége? De vajjon a haszontalan töprenkedés helyett nem-e kötelességünk komolyan gondolkozni a felől, hogy miként biztosíthassuk a háztartásban a kellő súlyegyet? Nem kell-e megragadnunk mindent, a mi eddigi gazdasági rendszerünk mellett biztos és aránylag nagy jövedelmet képes adni? Ugy hisszük, a felelet természetes. És ilyen biztos és aránylag nagy jövedelmet ad, a gabonák mellett egyéb gazdasági és kerti magvak termelése.

Ha meggondoljuk, hogy a különböző kerti vetemény és virágmagvakra minden gazdasszonynak; a luczerna, lóhere, répa, különböző füvek stb. magjára a jobb gazdák majd mindenikének évenkénti szüksége van és ha ezzel szemben meggondoljuk, hogy mindezen magvakat csaknem teljes mértékben a külföld szolgáltatta hazánknak; ha számításba vesszük, hogy csupán káposzta magért évenként mintegy 200,000, mondok kétszáz ezer forintot adunk külföldre: önkéntelen fel kell merülni a gondolatnak, hogy miért nem termeljük ezen magvakat magunk? miért adunk pénzt értök, a helyett, hogy magunk

termelve, mi kapnánk pénzt utánok? És pedig a kerti magvakért kapható pénz összege nagyon tekintélyes, nemcsak önmagában, hanem azért is, mert aránylag kicsiny helyről és kevés munka után kerül ki. Karoljuk fel azért a kerti magvak termelését minél általánosabban és minél nagyobb terjedelemben.

A magtermelés körüli eljárások részleteit a különböző növények szerint felsorolni, terünk nem engedi; különben is a közönségesebb és épen legkeresettebb magvak termelése — az általános szabályok szigorú megtartása után — inkább játék, mint munka; inkább természetes ész, mint tanulmányt igényel. Ezért e helyen csakis a főbb általános szabályoknak rövid fel- említesére szorítkozunk.

Csak tökéletesen kifejlődött, jól megért és szárazon tartott jó magból származhatnak tökéletes növények és ezért a legelső és legfőbb gond a tökéletes jó magvak megszerzése legyen, hogy ezek után magunk is teljes sikerrel folytathassuk a magtermelést.

Az összes kerti magvak termelésénél legfőbb szabály az, hogy az elkorcsosulástól szigorúan megóvassanak és a teljes fajtisztaság fenntartassék. Ezen tekintetből az egyes növények különböző fajait, sőt a különböző növények közül is azokat, melyek egymással némi fajrokonságban állanak, soha sem szabad magtermelés végett egymáshoz közel ültetni, mert ha a szél a himszálak porát a rokonfajú növények virágaira hajlja, vagy azt a bogarak oda hurezolják, az elkorcsosulás meg van és a termelő a kívánt magvak helyett korcsokat kap, melyek az eredeti növénytől elütő, kevésbé jó minőségű, sőt gyakran haszontalan fattyu növényeket fognak előhozni és mely korcs magvakat értékesíteni sem lehet, mert a magárosok — saját hitelük érdekében — csakis fajtisztá magvakat keresnek. Ezen okokból az olyan különböző növényeket, melyek egymást kölcsönösen termékenyíthetik, magtermelés végett egymástól legalább is 50 meter távolságra kell ültetni és pedig úgy, hogy a két különböző növény közötti téren valamely olyan harmadik

növény legyen, mely egyiket sem termékenyítheti és mely a kettő között a szél vagy rovarok ellenében mintegy tisztító vesztégzárt képezzen.

A nemi- vagy fajrokonságban álló közönségesebb kertgazdászati növények, vagyis az olyanok, melyek egymás himporát felfogván, kölcsönös termékenyítést, korcsosítást eszközölhetnek, a következők:

1.) A káposztafélék, retek, kerek- vagy tarlórépa, mustár és repce egymást kölcsönösen korcsosítják, tehát ezek egyikét sem szabad a másikhoz közel ültetni.

2.) A murok, petrezselyem, zeller és pasztinák rokonságban vannak egymással.

3.) A saláták különböző nemei együtt.

4.) A hagymák különböző nemei.

5.) A sárga dinnye az ugorkával.

6.) A görög dinnye a tökkel.

7.) A fuszulyka és bab együtt.

8.) Végre semmiféle növénynek saját különböző válfajait magtermelés végett nem szabad egymáshoz közel ültetni.

Ellenben szabad egymás mellé ültetni az egymást nem korcsosító növényeket, mint például egy tábla petrezselymet, salátát, káposztát, borsót, hagymát; másik táblába, távol az előbbitől, murkot, retek, salátát, fuszulykát és így tovább, csak-hogy ugyanazon növénynek csak egy válfaja jöjjön egy táblába.

További általános szabályok a következők:

Magtermelésre csak tökéletesen kifejlődött és egészséges növények választandók. Fejletlen, hibás, satnya növények kevés és léha magvakat hoznak.

A talaj ne legyen nagyon kövér, friss trágyás pedig semmi esetre se, mert az ilyen földben a növény inkább szárban és levélben, mint magban fejlődik. Vizes se legyen a talaj, mert a növények itt sokat virágoznak, de kevés magot kötnek. Továbbá legyen a helyiség napos, szabad, árnyék nélkül való.

Az anyanövények (gumók, gyökök) legalább 45 cmeternyre ültetessenek egymástól, közeik tartassanak a gyomtól tisztán, magkocsányaik kötöttesenek karóhoz, vagy mi sokkal célszerűbb, a sorok közé vízszintesen erősített léczekhez vagy sodronyokhoz, midőn pedig a növények már kimagzottak, a szár hegyét le kell csipkedni és a felesleges hajtásokat eltávolítani.

A mának való gyökök stb. kiültetése rendszerint május hó elején történik, a magvak pedig többnyire augusztus végén vagy szeptember elején érnek meg. Az összes magvak egyforma megbarnulását a legtöbb növénynél nem lehet bevárni, mert sok mag hullana el, hanem az ilyeneknél — minők például a répafélék stb. — midőn a magvak nagyobb része már barna, az egész magkocsányt tőből levágjuk, valamely száraz, szellős, füst nélküli helyen fedél alatt felaggatjuk és néhány hét múlva, midőn a magvak már mind egyaránt megérttek, kintiszlítottjuk és zacskókban vagy zsákokban száraz, fűtetlen helyre tesszük.

Szentkirályi Árpád.

A téli araszló pusztítása.

Itt van az idő, a melyben gyümölcsfaíunknak kétségkívül legveszedelmesebb ellenségét a „téli araszló“*) (Frostschmetterling, Frostspanner, die Reifmotte, Geometra brumata) elpusztítani, miért is nem mulasztathatjuk el — így ír Bouché porosz kertfelügyelő — a gyümölcsstermelés érdekében a gyümölcsfatenyésztők figyelmét erre felhívni. A téli araszló himje 10 mm. hosszú, 30 mm. kiterjesztett szárnyal, piszkos barnásszürke; a nőce 6 mm. hosszú és 4 mm. széles, feketés szövésű összezugorodott szárnyakkal, egészben barnaporos.

Annyi különböző vad őszpontosul az éji lipék ezen fajja ellen, hogy a kártékonyáguk feletti általános ítélet valóban jogosult. A lipék oly időben jönnek elő, a mikor élő rovarakat a kertekben már alig találhatni, october utójától deczember elejéig, enyhe esték vagy setét éjszakákon, miért is őket észrevenni ritkán lehet, fogdosni pedig annál kevésbé. A nőcek összezugorodott szárnyaikkal repülésre képtelenek lévén, felmásznak a fákra, hogy petéiket, számszerint 250—450-ig, 2—3-as csoportokban szerteszét a levél, bimbók és levél sebhelyekre (hol a lehullott levél szára a galytól elvált) lerakják.

Május elején, néha korábban is, kikelnek a hernyók és már június közepén kifejlődtek, színük, mint a gyenge levélé, világos zöld, alig láthatók; eleinte a kihajtó levélrügyek hegyei és a virág hüvelyéből élnek; később levelekből, a melyet egy csomóba összeszőnek és belül elrejtőzvének lerágnak az ígérkező évi hajtást. A kifejlődött hernyók július közepén finom fonalon leereszkednek, a földbe bujnak és 4—5 ctmnyi. mélyen bábbá alakulnak. October vége táján már a lipé felfelé törtet. A hernyók nemcsak a fiatal gyümölcs egy részét pusztítják el és a gyümölcsszüretet csökkentik, de miattuk néha a fák is kihalnak; kóros, beteges fák csak június végével leveledzenek újból és kihajtás helyett legfeljebb csak a galyak hegyein hoznak levelet, míg a fiatal fák is csak kiesi vézna hajtást hoznak.

Ezen majdnem minden gyümölcsfán tapasztalható kártékonyáguk miatt a téli araszlót hathatósan kell üldözni és a természet maga reá mutat, hogy a figyelmes gazda mi uton módon igyekezzék fát e csapástól oltalmazni. A mászkáló nőczenek az ember zárja el útját, nehogy a felső galyakhoz juthasson és igyekezzék azt még a törzsön elfogni. Ezelőtt e célra kátrányt használtak, ezen eljárás azonban sohasem talált általános helyeslésre, mert a kátrány hamar megkérgesedik, megszárad és hidegben meg is keményedik.

A legbiztosabb siker a soká ragadós állapotban maradó brumata-enyv által éretik el, melyet Becker jüterbögi leánytanító állít elő és megrendelés esetén használati utasítás és próba gyűrűvel küld, 1/2 kgr. 30 középvastagu törzsre elégséges, ládikó nélkül mintegy 1 fnt 20 kr.

A kertészet fejlesztését előmozdító berlini egyesület által ezen enyv még 1869-ben megvizsgáltatván, kitünő volta miatt annak terjesztése ajánlásra méltónak találtatott. A brumata-enyv szembeszökő sikeréről többek között a karlsruhei nagy-

*) Mások szerint „téli ürköly.“

hercegi gyümölcsfaiskola igazgatóságának jelentése is szól, mely szerint p. o. egy 35 cm. vastag almatörzsön m. évi november havában 3—4 éjen át közel 60 him és mintegy 12 nőcze ment lépre. Hogy itt a himek száma tulnyomó, azoknak, kik hernyóból már lipét tenyésztettek, nem fog feltűnni, mert ezen tünetény többször előfordul. Sok nőcze, a mint lába alatt a ragadós enyvet érzi, visszafordul, leesik és elpusztul.

Nem elégséges csupán kiültetni a gyümölcsfákat, mert azok megkövetelik a legfigyelmesebb és legszeretetteljesebb gondozást, ha viszont mi is azt kívánjuk tőlük, hogy kötelességüket teljesítsék és gyümölcsözők legyenek.

E közleményből még egy más időpont is kitűnik, a midőn az irtáshoz sikerrel hozzáfoghatunk, t. i. július közepe, midőn a kifejlődött hernyó lebocsátokzik, hogy a földben bábbá változzék. A leereszkedés ideje alatt, a mit ha megfigyelünk bizonyonnyal láthatunk is — csirke, pulyka nagy pusztítást tehet. Ha a leereszkedés megtörtént, várunk pár napot, a míg a hernyó függőkerek között helyét teli és bábbá alakul. Ekkor — legezelszerűbben eső után — 6—7 cm. vastag rétegekben éles lapát segítségével a fák alatti területet jól felforgatjuk. A már tehetetlen bábu ezáltal buvhelyéből — hova világosság, levegő meleg, stb. elől menekült — felszínre kerül és ugyanazon elemek befolyása és a csirkesereg vendégszereplése közbenjöttével elpusztítatik. Látjuk továbbá, hogy elégséges, ha a lipét (nőczt) akármi uton meggátoljuk, hogy az ágak, galyakra ne juthasson — ez a fő az őszi üldözéskor — és quasi kényszerítjük, hogy petéit a fűbe vagy lehullott levelekre rakja. Tavasszal korán levelet, kórét feltisztítunk és könnyű szerrel elégetünk; adván hamuját akár a compost halomnak, akár újból gyümölcsösöljünk.

Bosnyák Lajos ur, kinek észrevételeit a megelőzőkben közöltük, egy készüléket ajánl megkísérelés végett, mely valószínűleg alkalmasnak fog bizonyulni, ugy a téli araszló, mint más rovarellenségek kártételeinek meggátolására. Ő ezen készüléket „törzsgallér“-nak nevezi, a mennyiben a papi kollárhoz, vagy alacsonyabb nyakkal, lámpaernyőhöz hasonlít, anyaga bádóg és gallérmódra lesz a fatörzsére kellő magasságbán reáerősítendő.

Részletes leírását mindaddig mellőzzük, míg használhatósága a gyakorlatban be nem bizonyul, addig is megemlíjük, hogy a készülék az erdélyi gazdasági egylet kertészeti szakosztályának bemutatott és általa kísérlettel végett kiadatott. —

Mérgező buza.

A hunyadmegyei mérgező buza ügyében tett jelentése Dr. Szaniszló Albert és Tuba Lajos tanár uraknak, melyről a november 5-iki választmányi ülés 284-ik pontja szól (lásd „Erdélyi gazda“ 45 sz. 376-lap) következőleg hangzik:

„Az egylet titkári hivatala 425—1877 sz. a. felszólított bennünket, vizsgálónak meg azon buzát és kenyeret, melyet hozzá Hunyadmegye t. alispánja azon megjegyzéssel küldött, hogy annak élvezete rövid idő múlva szédülést, émelygést, főfájást és hányást okoz. E tekintetbeni jelentésünket és véleményünket ezennel van szerencsénk előadni.

A küldött buza mustra igen szemetes, jobban mondva, igen sok másféle növénymag van közékeveredve.

A vegyi vizsgálat — nevezetesen azon célból és azon irányban megejtve: vajon nincs-e ezen buza valamivel páczolva, mint az a vetőmagvak előkészítésénél történni szokott — negatív eredményre vezetett.

De nem is volt okvetlen szükség ezen vegyi vizsgálatra, mert ha a buzaszemeket és hozzá keveredett különféle növénymagvakat különválogatjuk, ugy igen hamar megtaláljuk a jelzett mérgezési tünetek szerző okát. Mi egy 2306 szemből vagy magból álló csoportot szemeltünk meg és azt találtuk, hogy abban van

buza	1528 szem
Szédítő vadóc (Lolium temulentum)	462 „
zab	272 „
konkoly	32 „
bükköny, árpa, különféle gazmag, vadóc, anyarozs stb.	12 „

Összesen 2306 szem.

E számlálás szerint, ezen buzakeverék százalékokban kifejezve áll

66 százalék buzából

34 „ nem kenyérnek való különféle magvakból és ez utóbbi számnak pedig legnagyobb mennyisége nevezetesen mintegy 20 százalék a szédítő vadóczra (Lolium temulentum) esik.

A szédítő vadócznak (Lolium temulentum; Tammelolch) jelenléte és pedig ily nagy mérvben való jelenléte értelmezi a hozzánk intézett iratban pauaszolt tünetényt, hogy t. i. azokon, kik e gabonából készült kenyérből ettek, mérgezési tünetek léptek fel, nevezetesen: szédülés, émelygés, főfájás, hányás. E mérgező tulajdonság általánosan ismeretes, el van az mondva sok növénytani és egyéb munkában, melyeknek idézését ezuttal mellőzendőnek tartjuk; csakis az említett tény constatalására kívánunk szoritkozni, hogy t. i. a hozzánk küldött buzakeverék 20 százalékot tartalmaz ezen mérgező hatású növénymagvakból. Még csak annyit jegyzünk meg a szédítő vadócz előfordulási viszonyaira nézve, hogy e gaz a buzavetésekben néha nagyon megerősödik és felszaporodik, ugy, hogy e körülmény alapján egy balhiedelem is tartja magát, mely szerint az elvetett buza a földben vadóczczá változik.

Miként volna e buza kenyér gyanánt felhasználható? e kérdésre igen könnyű a felelet és megadhatja azt bárki is az elmondottak alapján. A felelet t. i. abból áll, hogy a buza minden benne levő idegen növénymagvaktól, nevezetesen: ugy ezen mérgező hatású szédítő vadócztól, mint a többiektől teljesen megtisztítandó; ugy, hogy abban buzaszemeken kívül semmi sem maradjon. Az ennyire megtisztított buza bátran felhasználható.

E jelentésünkhöz még egy csomagot is mellékelünk, mely a hozzánk küldött buza közül kiszemelt szédítő vadócz-

magvakat tartalmazza; hogy alkalom nyíljk azt az érdeklődőkkel megismertetni. Magának a növénynek megismerésére csak annyit jegyzünk meg, hogy az nagyjában véve igen hasonlít az angol perjéhez (*Lolium perenne*).“ —

Nagy libamáj.

A falvak lakói különösen téli időben sokszor a járhatatlan utak által mintegy elzárva a világtól, elzárva mindazon élvezetektől a melyekben a városi emberek részt vehetnek; ha létüket csak némileg kellemetessé akarják tenni, azt csak ösztartás által érhetik el, ott a hol jó egyetértésben élnek fel is használnak minden alkalmat a barátságos összejövetelekre u. m. névnap, fonóka, disznótor s. a. t. Miután pedig nem csak szóval él az ember, gondoskodik a szorgos házi asszony, hogy ezen összejöveteleket egy kis rucza, csirke, pulyka és libasültekkel fűszerezze és kellemetesebbé tegye. A hol liba van, ott rendszeren libamáj is szokott lenni. Ki is ne szeretné a szép és nagy libamájat? hiszen a németek libamájpástétoma is világhírű lett. Noha e lapokat azt hiszem nem sok nő olvassa, de ha férje a nagy libamájot szereti, majd el mondja nejének; e reményben akarom közölni azon eljárást, mely által képesek lehetünk nagy libamájot elő állítani.

1.) Nagy lesz a hizlalt liba mája, ha a hizó libát szűk helyen tartjuk és az ételébe borsot, gyömbért és sót keverünk.

2.) A liba oly szűk helyen tartandó, hogy meg sem fordulhasson: tömjük háromszor napjában főtt, de lehűtött törökbuzával. Ketreczén kívül legyen oly távolban, hogy azt a liba elérhesse, vízzel telt itatóvályu, melybe egy néhány darabka faszén lökendő. A liba unalmában játszik a faszénnel azt öszszerágja és lenyeli, mi által szomjusága nő és így sokat iszik, a mi viszont a máj nagybodására befolyással van.

3.) Tömjük a libát háromszor napjában és minden második napon aprítsunk jó apróra egy czikk foghagymát és ezt a törökbuza közé keverve, étessük meg a libával. Ezen utolsó eljárás mellett állítólag egy fontos liba májra tettek már szert: mi ha utasításom következtében valamely házi asszony-nak sikerülend, annak elfogyasztásában magam is szívesen részt veendek. —

Kukta.

A talaj mélyítésének előnyei.

A talajnak mélyítése által 1-ször a gyökerek könnyebben hatolhatnak az altalajba. 2-or A tulnedvesség és szárazság hátrányai kissébbítettnek. 3-or Az altalaj javul. 4-er A talaj termékenysége emeltetik. 5-ör A trágyát képesek vagyunk jobban kihasználni. 6-or A vetések megdülése ritkább. —

Azon megnyitó beszédet,

melyet a kolozs-monostori m. kir. gazd. tanintézet igazgatója Vörös Sándor f. évi októberhó 7-én tartott, az ottani ifjúsági olvasó kör nyomtatásban is kiadta, ára 15 kr. Ki e parányi összeget nem sajnálja, nemcsak az eszmedús értekezésben

gyönyörködhetik, mely a mivelt gazda feladatát találó színekkel festi, hanem e csekély árért oly üdvös intézménynek előmozdításához is járul, mely a kolozs-monostori ifjúságnak becsületére válik.

Naptár ismertetés.

A Magyar polgár nagy naptára 1878-ra kiadja és szerkesztette K. Papp Miklós, ára 60 kr, tartalmass mulattató résszel, tisztí czimtárral és vásárjegyzékkel, ajánljuk t. olvasóink szives figyelmébe. —

Gazdasági könyvvel naptár 1878-ra a II-ik évfolyam, szerkesztő tulajdonos Kodolányi Antal. Már a mult évben tüzetesen ismertettük és méltányoltuk n. t. munkatársunknak e gyakorlati és czélszerű naptárát, mely az idén német nyelven is megjelent és legnagyobb pártolást érdemel.

Czettel szab. előjegyzési naptára az 1878 évre. Nagyon czélszerű berendezésével az előjegyzésekre naponta kellő tért nyújt. Mindkettő kapható Posner Károly Lajos előnyösen ismert budapesti nyomdai intézetében. —

A háromszéki marhavészről

ezen megye közigazgatási bizottságának november 6-iki ülésén megyei főorvos Dr. Wissiák Antal a következő, több szempontból nagyon érdekes jelentést terjesztette elő:

„A házi állatok egészségi állapota e hóban is kedvező volt októberhó 17-ig, mig egy veszedelmes járványáramlat megyénk határán át nem hozatott és pedig Eitel Frigyes és Scherg György brassói mészárosok által azon módon, hogy ők a brassói piacon megvett 78 drb bessarábiai szarvasmarhát, melyeknek ragályozattaknak kellett lenniök — Szentgyörgyön át Körspatakra a szeszgyárba akarták hajtatni. A közbejött akadályok azonban ennek kivitelét megakadályozák; a marhák az itteni Bogdán-féle legelőn vesztegettek. Okt. 16-án ezen falkából 2 drb megbetegült és el is hullott. Ezen két marhának bonczolata után a marhavész konstatáltatott, a mit a tek. alispáni hivatalnak azonnal be is jelentettem, hogy a vészbizottság megalakulását elrendelje.

Okt. 17 én a vészbizottság megalakult az alispán ur elnöklete alatt, állván a megyei főorvosból, Born és Szarka állatorvosokból, a kik azonnal a vész tovább terjedésének megakadályozása szempontjából az 1874 évi XX. t. cz. értelme szerint a kellő intézkedéseket megtették és a szóban forgó csorda szigoruan elzárattott. A városi marhák elzárattattak; a közlekedés a várossal, marhakkal beszünttetett. A vész okt. 23-ig szünetelt és azt lehetett volna gondolni, hogy több betegülés nem is fog lenni. Azonban 23-án 19 betegült, 24-én ujjolag 25 betegülés adta elő magát. Az ezek közül elhullottak bonczolatából a vész nagymértékű léte kitünt. A bizottság ezen nap elhatározta, hogy az egész csorda lebunkóztassék vagy lelövessék, hogy ez által a vész teljesen megszünjék. Ezen határozat a magas miniszteriumhoz terjesztett jóváhagyás végett. A miniszterium Klima Miklós állami állatorvos urat leküldötte és ennek bejegyzéttével a hozott határozat a lebun-

közásra nézve 27-én végrehajtott. Az 53 leövetett marha közül csakis 19 volt egészséges. Az egészben 23 drb hullott el és 2 előlegesen lebunkóztatott. Az eltemetettek mélyen beásattak és mészszel befödtek. Azon nap, azaz okt. 27-én Szentgyörgyön a Felszegben egy beteg marha jelentetett be és miután a bizottság meggyőződött, hogy vészes, az udvaron lévő 6 drb marhával együtt lebunkóztatott és eltemetett.

Okt. 29-én megérkezett Liptay miniszteri biztos Gracsányi országos állatorvos urral, a kik a vészbizottság előadásából teljesen meggyőződtek, hogy itt a marhavész nagyobb terjedést kezd venni, miután ujlag két helyről jelentettek be betegülést: Király Józsefuél egy bivalt és Sándor Istvánnál szintén egy bivalt. Ezek közös egyetértés után a vészbizottság határozatából másnap lebunkóztattak és eltakarítottak a többi egészségekkel együtt.

Okt. 30-án újból két helyről jelentettek betegülést. Ezen terjedő betegülések folytán a vészbizottság azon határozatot hozta, hogy további lebunkózások nem fognak eszközölni, hanem szigorú elzárás mellett minden ilyen vészes házhoz katonai őr fog eszközölni. A várostól három mértföldre eső községekben a vészbizottság megalakítandó és a legnagyobb felügyelet alatti működésre szorítandó mindaddig, míg a vész teljesen megszűnik.

Az előadott események után azon meggyőződésre jöttem, hogy a határunkon levő veszteglő vámintézetek hivatalnokaink hibás vagy szakavatatlan eljárásaiból származhatik a hazánkba behozott igás vészes marhák betegülése, mert:

1.) Tudva van, hogy hazánkban ezen marhavész emlékezet óta csakis országszerte pusztító nagy szárazságban fejlődhetik ki és akkor is csak szórványosan, míg ellenben keleten és különösen a Muszkaország felőli bessarábiai határon ez nagyon gyakori, csaknem minden évtizedben egyszer-kétszer előjön és így hozatik hazánkba.

2.) Igen jól emlékszem, hogy 1862-ben Háromszéken és 1866-ban a szász földön, különösen Fogaras vidékén több helységben a mészárosok által megvett oláhoni marhákkal hozatott be a marhavész, a mely nagyban is pusztított, ugyanarra, hogy sok községből minden szarvasmarha elhullott és különös, hogy akkor is, valamint most, ugyan azon kereskedő, név szerint Nika Juonescu volt, a ki ezen vészes marhákat behozta és mondhatni olcsón elárusította.

3.) Tudva van szintén, hogy a Brassóban megvett 78 drb szarvasmarha közül 20 drb okt. 3-án jött ki a törcsvári vámon és ezek közül 2 drb 13-án betegült meg, míg a másik 58 drb okt. 11-én jött át Törcsváron és ezek közül 23-án egyszerre 19 drb betegült meg és rövid időn, négy nap alatt pusztult el. Tehát ha való volna is — a mit tagadok — hogy a contumácziót 10 napon át szoros orvosi felügyelet alatt kállották, ebből következtetnem kell, hogy 10 nap nem elégséges, hanem legkevesebb 21 nap. szükségeltetnék orvosi szemlére a vesztegzárintézeteknél.

4.) Hogy Brassóban és más helységben a vész ki nem ütött *) annak lehet tulajdonítani, hogy a csaknem 230 darab elárusított vészes marhák 10 nap előtt levágattak és felemésztettek, tehát a betegség még nem fejlődött ki, mint az itt nálunk 12 nap multával kifejlődött volt.

Indítványom ezek alapján az, hogy

a.) kerestessék meg a magas miniszterium, mikép a határszéli vesztegzárintézeteknekél a behozandó marhák 21 napig legyenek zárlati felügyelet alatt.

b.) Nika Juonescu kereskedőnek meg ne engedessék szarvasmarhák behozatala, miután most már 2-szor hurcolta a vészt be.

c.) A mészárosaink által megvett külföldi marhák soha a közlegelőre ne hajtathassanak. —

Ezen jelentésre a következő határozatok hozattak:

A földmivelés-, ipar és kereskedelmi miniszteriumhoz felterjesztés intéztek, az indokból, hogy a határszéli vesztegzárintézeteknél a vesztegzár a behozandó marhákra 10 nap helyett 21 napra terjesztessék ki.

A behozott marhákat a közlegelőn legeltetni a mészárosoknak megtiltatik. —

Nem lévén illetékesek e jelentés [nagy fontoságu elvi részéhez hozzá szólani, teljes készséggel nyitunk az erre nézve nyilatkozni kívánó szakértőknek lapunkban tért. —

A vész állásáról vett hireinket a következőkben foglaljuk össze:

A Sepsí-Szent-Györgyre vészthozó 78 darab marha egy falkája volt azon 300 darabból álló csordának, mely nagy részben a „szász-földön“ hajtattott szét. Tudósítónk csodálkozik, hogy a vész ily későn ütött ki Brassó és Hóltóvényben, a behozattaltól számítva 21-ik napra, holott eddig 10 napi incubatiót vettek fel. (Lásd fentebb Dr. Wissiák jelentését)

November 8-án Sepsí-Szent-Györgyön egy udvaron 3 beteg volt, a város többi részében betegülés nem fordult elő, 5 udvar körül van zárva.

A napokban Fel-Dobolyba, mely az Oláhország felőli havasok tövében fekszik, becsempésztek 2 darab ökröt. A községi előljároság azonnal elzárította az udvart és istállót, jelentése folytán a község 3 mértföld távolságra zárlat alá vétetett.

Azon sepsí-szent-györgyi udvart illetőleg, hol ismételt betegülés fordult elő, a vészbizottság november 9-én kimondotta, hogy az összes marhalétszám — 9 darab — lebunkóztassék, minek keresztülvitele azonban pár napra elhalasztatott.

November 8-án a háromszéki főispán ur nyomára jött, hogy Szász-Hermány község mészárosa 5 darab, mások szerint 8 darab vészes marhát temetett el a község határszélén, hol Háromszék megye határa kezdődik. Két darab bóröstől, három nyuzva lett eltemetve. A felfedezés helyessége mellett bizonyít,

*) Azóta kitért ott és egybűtt is.

hogy az ottani falusbíró november 10-én vízbe ölte magát. Ugy látszik, hogy a vész a szászfalvakban már korábban kiütött, de eltitkoltatott; történt ez még a múltban is. --

Az ismételt betegülési udvaron november 11-én 5 darab beteg áll, melyből az első lehetőleg jobban van. A Diószegiféle udvaron ismét egy darab beteg lett és így itt az állomány két beteg. A Bogdán testvérek istállójában is egy bival gyanus.

Sepsi-Szent-Györgyön a vásárok a városon kívül tartatnak, hogy az idegenek ne érintkezzenek a város udvaraival. —

* * *

Brassóvidéki tudósítók szerint a fentemlített hermányi marha is csempészett volt. A vész constatálva van: Sepsi-Szt.-György, Al-Doboly, Szász-Hermány, Keresztényfalva, Ujfalu és Vidombák községekben. A vész úgy látszik meglehetősen pontossággal követi azon utat, melyen a behajtott marhacsorda haladott. Minő következménye lesz a Brassóban megtartott marhavásároknak, az még bevárandó. —

A marhavész ötletéből a nmlgu földmivelés-, ipar és kereskedelmi ministerium 22669 sz. alatt a következő rendeletet intézte az első erdélyi vasut és a magyar kir. államvasutak keleti vonalának igazgatóságához, melyet ellenőrzés czéljából a törvényhatóságokkal is közölt:

„A Királyhágón tuli több megyében jelenleg uralgó marhavész az ugyanott megtartott marhavásárok által huzczoltatván szét, feltehető, hogy a vézragály a Királyhágón tuli terület távoli vidékeire elterjedt.

Hogy tehát a marhavész terjedésének lehetőleg eleje vétessek, szükséges, hogy a Királyhágón tuli területről mindaddig, míg a tett intézkedések következtében a vézragályljal fertőzött terület teljesen tudja lesz, kérozdzók a vasuton az ország belsejébe ne szállitassanak.

Éz okból a kérozdzóknek a Királyhágón tuli területől az ország belsejébe való szállitását ezennel betiltom és felhivom az igazgatóságot, hogy ezen rendeletemet összes érdekelt állomás főnökeivel táviratilag azonnal tudassa. Trefort. —

E rendelet úgy a gazdákat, valamint a marhakereskedők és szeszgyárosokat is érzékenyen sujtván, ellene számos panasz emeltetett, miért az erdélyi gazdasági egylet és a kolozsvári kereskedelmi és iparkamara elnöksége novemberhó 13-án együttes gyűlést tartott, melyen az ügy fontosságához mért beható vitát keltett. Kiemeltetett a m. kormánynak azon eljárása, hogy e rendeletében nem a vészes és nem vészes helyeket vette figyelembe, hanem a Királyhágón inneni vészmentes, sőt a vészes helyekhez még közel sem eső megyék marhakereskedése ezen indokolatlan rendelet által méltatlanul elvágatott, míg ez a szomszéd, ép oly vészmentes megyékben meghagyatott; hangsulyoztatott, hogy a m. kormány e rendelete az 1875. XX. t. cz. 3, 4, 5 §§-aival homlok-egyenest ellenkezik, mert ezek szerint vágó marhák a vészes helytől 5 mföldnyi távolságra eső vészmentes helyről is akadálytalanul szállithatók; felemlített, hogy e rendelet a vészmentes helyeken működő szeszgyá-

rosokat, kiknek üzlete a marha hizlalással és szállitással szoros összeköttetésben van, existenciájukban támadja meg, a nélkül, hogy ezzel közérdekű hasznot tenne; továbbá, hogy Bécsben és általában a lajhántuli részekben a bevitel eltűntve nincs, hogy ellenben a m. kormány részéről a Romániából való áthozatal még maig sem tiltatott be; határozatba ment, hogy az együttes gyűlés felterjesztést tesz a m. kormányhoz, melyben mindezeket körülményesen felfejtve és a rendelet sérelmes voltát kimutatva, annak visszavonását, vagy legalább területi tekintetben módosítását kéri; gyorsabb eredmény érdekében, Tisza László, a gazd. egylet elnöke és Gámán Zsigmond, a keresk. kamara titkára küldöttségül bizatván meg a felterjesztés átnyújtására. A remélhetőleg kedvező eredményt, lapunk jövő számában fogjuk közölni. —

* * *

A „Budapesti közlöny“ november 13-áról keltezett számában, a marhavész ügyében november 5-iki ülésünkől tett egyleti felterjesztésre vonatkozó terjedelmes választ olvasunk, melyet térszűke miatt a jövő számra kell hagynunk, egyelőre csak annyit jegyezvén meg, hogy felszólalásunk az illetékes körökben kellő figyelemre lett méltatva. —

A bornyuk tetvessége.

Amerikában a bornyuk tetvessége ellen lenmagot használnak, abból főve több napokon át egy bizonyos adagot a takarmány közé kevernek. Biztos szer ugyan az is, ha a bornyukat lenolajban mártott kefével keféljük, mégis ajánlható a lenmagnak az etetése is, mert ezáltal az állat táplálkozása, (rosz táplálkozás lévén rendszeren oka az eltetvesedésnek) kiváló módon gyámolittatik. —

Vidéki gazdasági tudósítás.

Baróth, 1877 nov. 14.

Őszi munkálatok — ritka szép idő mellett — kellő időben végzödhettek, a törökbuza nagyon silány termést adott. E gyenge termés a tulszáráz nyári időnek tulajdonitható. A burgonya termése nem csalta meg a gazdát, csak az a kár, hogy az nálunk kisebb mértékben termeltetik, csügör bőven van, mert jól fizettek a gyümölcsfák. Szilva különösen bőven volt. Az állatok egészségesek és még folyton a gyeppen legelésznek, minek igen örvendenek a gazdák, mert a takarmány már jelenben is drága. Novemberhó 10, 11 és 12-én folyt le Baróthon a „Mártonnapi“ országos vásár. A zárlat miatt csak silány lóvásár tartatott és így a jó reményű híres szarvasmarha vásár sokaknak kárára elmaradt. A bel-vásár nagyon népes és élénk forgalmu volt. A gaboná ára rendes. Egy öl széná 22, 26, 30 frt. Egy öl sarju 26—34 frt körül váltakozik. Egy rövid öl búkk tűzifa 5 frt 50 kr.

Nagy Imre.

Piaczi árainkat illetőleg

megjegyezzük, hogy Besztercze, Csik-Szereda, Déva, Fogaras, Gy.-Fehérvár, S-Szt. György, Torda és V.-Hunyad újabb heti vásáraitól tudósítást nem vettünk, a dévai gabnaárak 100 kilogrammonként vannak jegyezve. — **A hectoliter árának átszámítása a régi mértékre nagyon egyszerű: az összeg egy hetedrészt leütve, a maradék a gyakorlat igényeihez képest**

elég pontosan három véka árának felel meg. P. o. buza hectoliterje 840 kr., leütve a hetedrész, 120 krt, marad 720. kr., minthárom véka, tehát 240 kr., mint egy vékának ára!

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

Hirdetések.

Pályázati hirdetés.

A székely-kereszturi állami tanítóképezdénél a kertész állomás 1878 ápril 24-én betöltendő lévén, arra az igazgatótanács ezennel pályázatot hirdet.

Ez állomás **javadalmi**: 400 forint évi fizetés havi részletekben, szabadlakás az intézet kerti lakában és 200 □ öl területű veteményes.

A kertész **kötelességei**: 4 holdnyi gyümölcsös és veményes mivélésének utasítás szerinti vezetése és a képezdei ifjuság oktatása a gyakorlati kertészetben. E végett a magyar nyelvben teljes otthonosság kívánatik.

Kellő bizonyítványokkal felszerelt folyamodványok 1878 január 1-ig alólrthoz küldendők be.

Székely-Keresztur, 1877 november 1.

Kozma Ferencz

(44.) (2-3.) m. kir. állami tanítóképezdei igazgató

Eladó gyümölcs és szőlő-csemete. (3-3.)

A torda-aranyosi gazdasági egylet faiskolájából, ugy az idei őszön, valamint a jövő tavaszon megrendelhetők, egyleti gazda T. Wolff Gábor urnál, a következő gyümölcs és szőlőcsemeték:

1. Alma, 3 éves nemesítések 25 féle fajban dbja — frt 40 kr.
2. Körte, 3 éves nemesítések 25 féle fajban dbja — frt 40 kr.
3. Kajszin baraczk, 2 éves nemesítések 5 féle fajban dbja — frt 40 kr.
4. Őszi baraczk, 2 éves nemesítések 20 féle fajban dbja — frt 20 kr.
5. Pirus bacc ta, befőttnek való apró piros alma fa dbja — frt 30 kr.
6. Rajnai riesling, 1 éves gyökeres 100 drb. 2 frt — kr.
7. Traminer, 1 éves gyökeres 100 rb. 2 frt — kr.
9. Som sölő, 1 éves gyökeres 100 drb 2 frt — kr.
10. Amla és körte vadonczok 2 évesek 100 drb. 1 frt 50 kr.

Jegyzet: az 1, 2 és 3 szám alattiak egyleti tagoknak 30 krajával számíttatnak.

Jelzálogkölcönöket

a birodalom bármely részében, telekkönyvezett nem tehermentes földbirtokra 1000 frittól a legmagasabb összegig 5 és 6 % kamat mellett törlesztésre, rövid idő alatt és 5000 frton felüliekét még előnyösebb, módoszatok mellett gyorsan eszközöl, bővebb felvilágosítással készséggel szolgál.

(3) (23-26)

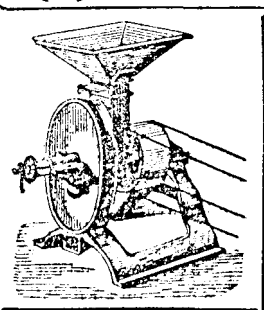
a hatóságilag engedélyezett általános „Ipar és keskedelmi ügynöki iroda“

Kolozsvárt, párisutca, 19. sz. saját ház.

(Értekezhetni személyesen vagy posta útján naponta d. u. 1-4 óráig)

„Nonpareille“
daráló malom

(43)

FRIEDLÄNDER és FRANK

Wien, III. Hintere Zollamtsstrasse 9
ajánlja és raktárról pontosan szállítja

Amerikai „Nonpareille“ daráló malmát,

mely törökbuza (morzsolatlan csöveknek is), gabnaféléknek stb. darálására különösen alkalmas. — Nr. I., gőzerőre berendezve, munkavégzés 30 nagy véka óránként; Nr. III., két lovas járgányra berendezve, munkavégzés 8 nagy véka óránként; Nr. III 1/2., kézi erőre.

Francia répavágók, angol takarmánykészítő gépek, szecsavágók, repcesonkolyzúzó stb.

TRIEUR-ök, Harter ainé-től szelelővel ellátva, melyek a gabonát minden gazmagtól, tört szemtől, teljesen megtisztogatják és melyekből alólrügynök Erdélyben már számos példányt eladott.

Képes árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve küldetik.

Ügynök: SUCHAN WENCZEL, Kolozsvár, kenyérutca 1-ső szám.

Francia
rúpavágó.

2-6

A nagy-szebeni tüzoltó kiállításon nagy arany érmet nyert!!!

A szegedi országos kiállításon érdemremmel, a magyar országos tüzoltó szövetség Aradon tartott III. közgyűlésén nagy arany és ezüst érmmel lett kitüntetve.

WALSER FERENCZ

első magyar gép- és tüzoltó szergvár, harang- és érczöntöde.

Erdélyrészi és oláhországi fiókraktár: Kolozsvártt, bel-monostorutca.

Ajánlja legujabb szerkezetű szabadalmazott tüzfecskendőit, tüzoltó szereket és szerelvényeket tüzoltó egyletek és tüzoltók részére, elvállal kut, szivattyu, harang készitést és felszerelést jótállás,

legolcsóbb árak és részletfizetés mellett.

Főleg ajánlja a t. gazdaközönségnek saját gyártmányu és Transatlantik szivattyus kutjait, egyáltalában gyárának a vízvezetések teljes felszerelésére kiváló gondnal berendezett vízműszaki osztályát.

Ajánlja vízhatlan ponyvát és különböző szerkezetű fujtatóit lakatosok és kovácsok részére.

(37.) Mintajegyek, képes árjegyzékek kívánatra megküldetnek. (13-19.)

Minden eddigi világkiállításon haladása, jó ízlése és versenyképessége miatt elsőrendű díjakat nyert!!!

Piaczi árak.

A heti vásár		Egy hectoliter (=70 kupa)						100 kilo		1 köbméter	1 kilo
helye	napja	tiszta buza	alegy buza	roz	árpa	zab	törökbuza	széna	szalma	tüzifa	marhahús
á r a k r a j o z á r o k b a n											
Bentertce	febr. 6.	950	850	460	—	230	325	280	110	320	28
Brassó	nov. 9.	880	710	565	470	295	480	—	—	370	36
Csik-Szereda	oct. 31.	1000	816	625	500	325	550	280	100	175	22
Déás	nov. 13.	840	750	540	—	240	495	250	100	200	28
Déva	jun. 23.	1100	700	950	—	860	720	360	180	220	36
Erzsébetváros	nov. 10.	800	675	650	—	320	450	200	120	300	36
Fogarás	dec. 7.	775	710	575	450	200	600	140	30	—	24
Fehérvár	nov. 3.	950	776	750	—	376	476	380	170	310	38
Gy.-Sz.-Miklós	nov. 10.	850	575	650	525	225	575	75	20	—	24
Kolozsvár	nov. 15.	813	—	520	—	260	488	240	140	320	38
M.-Vásárhely	nov. 8.	825	700	620	425	260	500	300	100	350	36
Naszód	nov. 8.	1000	800	465	400	230	430	150	80	250	28
Nagy-Enyed	nov. 8.	900	750	575	—	275	550	230	70	235	36
N.-Bereb	nov. 13.	870	750	620	550	270	590	180	120	300	36
Szegesvár	nov. 8.	850	660	620	—	300	550	180	100	200	32
S.-Sz.-György	oct. 29.	900	750	600	500	290	390	250	150	250	28
Szamosujvár	nov. 12.	905	640	560	—	270	590	350	70	400	30
Sz.-Régen	nov. 8.	825	575	710	310	225	600	250	105	240	34
Sz.-Udvarhely	nov. 6.	900	750	700	—	275	625	160	33	200	24
Torda	oct. 27.	885	650	600	350	250	525	200	25	320	36
V.-Hunyad	oct. 3.	1000	850	780	—	200	500	140	80	250	36

Mellékletek

100 darabonként 1 forint 40 kr-ával számíttatnak.

A hirdetés szövegét a t. megrendelők minden külön díj nélkül tetés szerint akarhányszor változtathatják.

Az „Erdélyi gazda” hirdetési díjszabályzata.

A kívánt tér megnevezése	széri hirdetésnél									
	forint									
	1	1-3	1-6	1-12	1-18	1-24	1-30	1-36	1-42	1-52
$\frac{16}{16}$ v. egész oldal	12	33	64	120	170	216	260	290	320	360
$\frac{8}{16}$ v. fél „	6	17	32	60	90	110	130	150	160	180
$\frac{4}{16}$ v. negyed „	4	9	16	30	45	55	65	75	80	90
$\frac{2}{16}$ v. nyolczad oldal	3	5	9	16	24	30	35	40	45	50
$\frac{1}{16}$ v. tizenhatod „	2	3	5	9	15	18	20	23	25	27

Ezenkívül 30 kr. bélyegdíj annyiszor, a hányszor a hirdetés megjelenik.

Egyletünk t. tagjai és

lapunk t. előfizetői 25% vagyis egy negyedrészt, engedményben részesülnek, ha hirdetésük beküldésekor tagsági vagy előfizetői minőségükre hivatkoznak.